

Інтернет-портали бібліотек як базові елементи єдиного науково-інформаційного простору

Вік українського наукового інтернет-сегмента, представленого головним чином провідними науковими бібліотеками та освітянськими інтернет-центрами, становить вже понад 10–12 років. Із кожним роком його інформаційна насиченість зростає, але в той же час це породжує й немало проблем із навігацією в цьому «інформаційному морі». Виставлені в онлайн розподілені ресурси живуть за своїми закономірностями, що делікатно, але наполегливо, нав'язуються користувачам, які намагаються відшукати для себе потрібну інформацію (тут мається на увазі різнобій форматів представлення інформації, правил доступу до неї).

Запропонована для обговорення тема секції по-

винна була більш детально з'ясувати, що відбувається на українському науковому інформаційному просторі, щоб потім сформулювати загальні пропозиції для інтеграційних концепцій. У назві секції присутній технічний термін «інтернет-портал». Адже саме бібліотечні інтернет-портали можуть виступити базовими об'єднавчими елементами розподілених наукових інформаційних ресурсів.

На секційному засіданні активно обговорювалися доповіді, у яких було висвітлено тему бібліотечних інтернет-порталів, інформаційних ресурсів Інтернет-центрів, технологій збереження та накопичення даних та проблем корпоративної взаємодії бібліотечних установ.

Керівник Центральної редакції RISM (Міжна-

родна асоціація музичних бібліотек, архівів і документальних центрів) **Клаус Кайль** (Німеччина) у своїй доповіді «Бази даних RISM: серія А/ІІ Нотні рукописи після 1600 року» розповів про завдання та перспективи формування «Міжнародного каталогу музичних джерел». Цей каталог є найбільшим у світі бібліографічним музичним джерелом, яке охоплює інформацію про рукописні та друковані ноти, праці про музику. З нього можна дізнатися, що є в наявності в даній галузі та де ця інформація зберігається. В даному проекті задіяно 32 країни, у яких організовано робочі групи RISM із понад 100 співробітниками, котрі описують музичні джерела, що знаходяться в цих країнах, та потім передають до Центральної редакції RISM у Франкфурті-на-Майні. Редакція обробляє надані файли та публікує у вигляді різних серій у друкованій формі, а з 2007 року і в електронному вигляді (CD-ROM, DVD-ROM).

Одна з перших доповідей, де було висвітлено тему бібліотечного порталу, стала доповідь **Н. В. Людвік**, завідувачки Бібліотеки ім. А. Ахматової ЦБС Оболонського району м. Києва, та **О. А. Білостоцького**, головного інженера, на тему «Портал Централізованої бібліотечної системи Оболонського району м. Києва». Ними було детально проінформовано про розбудову комп'ютерної мережі, що інтегрувала бібліотеки Оболонського району м. Києва. Значну увагу доповідачі приділили порталу Централізованої бібліотечної системи Оболонського району, який тільки почав функціонувати. Його можна вважати прикладом для інших централізованих бібліотечних систем, що розпочинають створювати свої сайти та портали. Учасники секції були детально проінформовані щодо особливостей роботи порталу та його сервісів, виставлені на ньому інформаційні ресурси бібліотек району. Підвищену зацікавленість на секції викликали наведені доповідачами інформаційні ресурси дитячих бібліотек, із веб-сторінок яких йде цікавий та пізнавальний діалог з маленькими читачами.

Наук. співробітник Інституту проблем реєстрації інформації НАН України **І. В. Горбов** («Сучасні технології збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів») проаналізував основні типи носіїв інформації, які використовуються для аналогового або цифрового запису. У ході доповіді було наголошено про переваги цифрового запису над аналоговим. Це, насамперед:

а) на носіях можна зберігати різні типи інформаційних ресурсів;

б) копіювання інформації відбувається без яких-небудь втрат записаних даних (при звичайних фотографічних процесах копіювання втрати можуть становити 10–15%);

в) можливість виконувати пошук документів різними методами: за допомогою ключових слів, використовуючи традиційні каталоги, за прізвищами авторів або назвами і т. д.;

г) значне зменшення розмірів архівних сховищ при переході на сучасні цифрові носії (за даними Національного архіву США заміна паперових документів компакт-дисками дозволяє зменшити розміри сховищ у 800 разів).

Доповідачем було зроблено такі висновки:

- подання інформації в цифровому вигляді дозволить забезпечити онлайн-доступ до бібліотечних фондів;
- цифрова інформація являє собою закодовану інформацію, тому для її відображення необхідно зберігати відповідне програмне й апаратне забезпечення;
- носії інформації повинні мати достатню ємність і строк зберігання.

Приклад виставлення в онлайн і надання доступу, в тому числі й відкритого, до науково-інформаційних ресурсів було продемонстровано в доповіді **О. О. Єроніної**, директора з продаж та маркетингу московського представництва компанії «Іст В'ю» (м. Москва, Росія). Доповідачка представила нові проекти компанії «Іст В'ю», яка була заснована у 1989 р. і сьогодні має свої представництва у Москві, Києві та Міннеаполісі. Вона надає послуги з поширення книг і періодики та мікрофільмів, оцифруванні та мікрофільмуванні документів, створенні та поширенні повнотекстових і бібліографічних баз даних. Електронні ресурси компанії представлені універсальними повнотекстовими базами даних періодичних видань Росії/СНД/Балтії/Китаю, електронними архівами журналів і базами даних для відкритого доступу. Крім того, доповідачкою було представлено інформацію про базу даних відомого у минулому політичного діяча, депутата Держдуми царської Росії 1906–1917 рр. Никанора Васильовича Савича, який в еміграції видав фінансами Російської Білої армії в Туреччині й брав участь у переговорах генерала Врангеля з французьким урядом. Представлена база даних включає друковані матеріали, архівні колекції, рукописний щоденник Н. В. Савича, бібліографічні описи й анотації Савича та ін. Щоденники охоплюють період з 1930 по 1942 р. і є важливим першоджерелом для вивчення історії Росії та російського зарубіжжя.

Тема важливості корпоративної взаємодії для об'єднання розрізаних інформаційних ресурсів бібліотек була висвітлена у доповіді президента Київської асоціації користувачів системи ІРБІС і бібліотечно-інформаційних технологій **Л. З. Рудзького**. Доповідач на основі аналізу інформаційних ресурсів українського бібліотечного сегмента інтернету зробив висновки про доцільність їх інтеграції у формі єдиного корпоративного інтернет-середовища з використанням системи автоматизації бібліотек ІРБІС. Він, зокрема, запропонував створити координаційну групу, до складу якої увійшли б провідні спеціалісти зацікавлених бібліотечних установ, щоб започаткувати перші кроки щодо активізації інтеграційних процесів.

Доповідь зав. відділу Національної медичної бібліотеки України **Л. Є. Корнілової** «Бібліографічне відображення видань з історії медицини в електронних каталогах бібліотек України» була присвячена аналізу видань медико-історичної тематики в електронних каталогах різноманітних (спеціалізованих та загальнонаукових) бібліотек та методик дослідження, яка полягала в перегляді електронних каталогів та відборі до них джерел історико-медичної тематики, зокрема повноцінних монографій та довідників, статей із журналів тощо. В дослідженні аналізувались електронні каталоги Національної наукової медичної бібліотеки, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Херсонської обласної наукової медичної бібліотеки та Національної парламентської бібліотеки України. Результат аналізу показав, що історико-медичні публікації, представлені на сайтах обраних бібліотек, становлять малу частину від загальної кількості введених бібліографічних описів.

У виступі **К. М. Каргузова**, головного інженера Науково-педагогічної бібліотеки (м. Миколаїв), було висвітлено досвід створення сайту Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва, детально проінформовано про його інформаційні ресурси та подальші плани з його розвитку. Дано багато слушних порад для початківців – «сайто-будівників», які б надали їхньому майбутньому бібліотечному інтернет-сайту структурної прозорості, інформативності, необтяжливості супутньою «графікою» та іншими сервісами, такими, як карта сайту та ін.

Доповідь наук. співробітника НБУВ **М. А. Вороб'я** була присвячена аналізу веб-порталу австрійських бібліотек за кордоном. З початку 90-х років уряд Австрії відкрив за межами держави, в

першу чергу в країнах Східної та Південно-Східної Європи, цілу мережу так званих «Австрійських бібліотек». Зараз їх нараховується близько 50 в 30 країнах. Така бібліотека є, зокрема, в стінах НБУВ. Уся інформація про діяльність цих бібліотек відображена на порталі за адресою <http://www.oesterreich-bibliotheken.at/>. Користувачі порталу також можуть знайти корисну для себе інформацію про саму Австрію, її інформаційні ресурси, культуру, політику за кордоном. Особливо цікавою є база даних на порталі, що відображає інформацію про дослідження документального фонду «Австріяки» за кордоном.

Керівник Культурно-просвітницького центру НБУВ, канд. іст. наук **Н. Г. Солонська** повідомила про концептуальні засади та перший досвід створення електронного літопису як форми представлення історії бібліотеки на порталі. Вона наголосила, що така давня, традиційна форма відображення навколишнього світу, як літописи в електронному середовищі набуває «другого дихання». Такі літописи можна розглядати як форму візуальної історії, візуального історичного джерела. Візуальна історія, невід'ємною частиною якої є електронний літопис, перебуває в площині віртуального феномену і як явище культури в цьому контексті ні в історичній, ні в філософській науці раніше не досліджувалися. У разі створення електронного літопису, що супроводжується іконографічним матеріалом, факт історичної дійсності, не втрачаючи своєї об'єктивності, засобами комп'ютерної техніки перетворюється в художній твір. Сьогодні нагальною є проблема термінології електронного літописання, яка повинна відображати нові методологічні підходи в історичній та інформаційній науках та поєднувати особливості гуманітарної й точної галузей знань. Утім, це новий, перспективний і ефективний спосіб фіксації історичних подій, який може бути, крім усього, закарбований на компакт-дисках і розтиражований у традиційній друкованій формі.

Мол. наук. співробітник НБУВ **Д. В. Солов'яненко** проаналізував роль онлайн-періодичних видань у формуванні глобального науково-інформаційного простору. Ним подано перелік провідних постачальників онлайн-науково-інформаційних ресурсів, зроблено огляд основних безкоштовних джерел наукової інформації, проінформовано про участь НБУВ у проекті INTAS і визначено джерела інформації, до яких має доступ НБУВ у рамках даного проекту. Зосереджено увагу на тому, що у 2006 р. НБУВ вперше здійснила перед-

плату широкого спектра періодичних видань у онлайновій формі. Визначено основні складові компоненти пакета передплати та подано аналіз його компонентів: охарактеризовано онлайнові науково-інформаційні ресурси видавництва Elsevier, бази даних компанії EBSCO Information Service, електронні журнальні колекції американських наукових товариств та видавництва Оксфордського університету. Доповідач приділив увагу питанням інтеграції навігаційних платформ, з яких відбувається доступ до онлайн-періодичних видань, стану мережевого інформаційного забезпечення установ НАН України з використанням телекомунікаційної інфраструктури НАН України, а також охарактеризував напрями подальшого вдосконалення використання онлайн-науково-інформаційних ресурсів НБУВ та іншими установами НАН України.

Представницькою була низка повідомлень та доповідей співробітників НБУВ Т. В. Добко, О. В. Баркової, Н. Я. Зайченко, О. І. Жабіна, В. О. Копаневої, Є. О. Корнілової, В. М. Пономаренко, Н. Ф. Самохіної, О. О. Сербіна, Є. І. Сидиченко, Т. В. Симоненко, О. Й. Соболевського, І. О. Шульги, О. В. Азарової, А. А. Блажкевича, І. П. Гаха, Н. В. Гринь, Н. О. Гриценко, О. В. Ключнікової, Н. В. Лахтаріної, Т. В. Симоненко, Т. А. Шерепи, І. О. Шульги, Ю. В. Яковлевої, у яких розглядалися питання формування, обробки та надання користувачам електронних науково-інформаційних ресурсів.

У цілому матеріали секції «Інтернет-портали бібліотек як базові елементи єдиного науково-інформаційного простору» дозволяють зробити такі висновки:

- завершується перший етап інформатизації провідних наукових бібліотек, що характеризується створенням автономних автоматизованих інформаційних систем, і розпочинається другий, характерною рисою якого є інтеграція цих систем і їх ресурсів;
- основним напрямом інтеграції сьогодні є трансформація бібліотечних сайтів на інтернет-портали та формування на цій основі єдиного бібліотечно-інформаційного простору держави;
- активізація інтеграційних процесів потребує вдосконалення нормативно-правової бази щодо кооперативних технологій формування та використання науково-інформаційних ресурсів у електронному середовищі, прискорення архівування наявної в глобальних інформаційних мережах наукової та суспільно значущої інформації, наповнення корпоративних сховищ електронної інформації та розвитку корпоративних комп'ютерних мереж, що інтегрують територіально-розподілені бібліотечні структури та інформаційні ресурси.

*Анатолій ЧЕКМАРЬОВ,
заст. генерального директора НБУВ,
ст. наук. співробітник, канд. техн. наук
Олександр ЖАБІН,
наук. співробітник НБУВ*